

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МІНСК (заканчэнне тэмы). У 1924 г. пушчаны аўтобус, у 1929 г. – трамвай. У гады 2-й і 3-й пяцігодка (1930-я гг.) забудовуўся ў паўднёвым і паўночна-ўсходнім напрамках – уздоўж Магілёўскай і Маскоўскай шашы, Лагойскага тракту. У межы горада ўключаны Камароўскі лес (збырогся часткова), які ўвайшоў у парк культуры і адпачынку імя Чалюскінцаў.

У 1933–1936 гг. быў распрацаваны генеральны план сацыялістычнай рэканструкцыі і развіцця Мінска, зацверджаны ў 1938 г. (карэкціроўка ў 1939–1941 гг.). Рыхтаваліся праекты рэканструкцыі плошчаў Леніна (сучасная Незалежнасці), Круглай (Перамогі) і Камароўскай (Якуба Коласа), Прывакзальнай, Парыжскай Камуны, Свабоды, вул. Савецкай. Узведзены будынкі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У.І. Леніна, Дома Урада БССР, Беларускага політэхнічнага інстытута, Мінскага Палаца піянераў і школьнікаў, Дзяржаўнага тэатра оперы і балета, карпусы і друкарня АН БССР (цяпер НАН Беларусі), Дом Чырвонай Арміі (Дом афіцэраў) і інш. У 1941 г. амаль завершаны будынак Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі (цяпер Рэзідэнцыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь). Створанае Камсамольскае возера. За перадваенныя гады Мінск ператварыўся ў буйны індустрыяльны і культурны цэнтр. На 01.01.1941 г. у ім 270 400 жыхароў.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Мінск з 28.06.1941 г. да 03.07.1944 г. акупаваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі, якія амаль дашчэнту разбурылі цэнтр горада, знішчылі 313 дзяржаўных і кааператывных прадпрыемстваў, 80 % жыллага фонду, будынкі грамадскіх устаноў. На пачатак ліпеня 1944 г. насельніцтва складала каля 40–50 тыс. чалавек.

Пасля вайны распрацаваны «Эскіз планіроўкі Мінска», які стаў асновай генплана аднаўлення і развіцця горада (1946). План прадугледжваў фармаванне грамадскага цэнтру, выпростваў і расшырэнне асноўных і пракладку новых магістраляў, паступовы пераход на радыяльна-кальцавую сістэму вуліцаў, стварэнне буйных жылых і прамысловых раёнаў, сістэмы азелянення і добраўпарадкавання. У 1952 г. пушчаны тралейбус. З 1960-х гг. на ўскраінах горада забудовуюцца буй-

ныя жылыя раёны: Зялёны Луг, Чыжоўка, Усход, Серабранка, Курасоўшчына, па Ракаўскай шашы. Ствараюцца ансамблі грамадска-дзелавых комплексаў і жылых раёнаў на асноўных радыяльных напрамках: па вул. Няміга, Максіма Горкага (М. Багдановіча), Якуба Коласа, Прытыцкага, праспектах Машэрава (Пераможцаў), Партызанскім. Фармуецца Мінскі водна-зялёны дыяметр – сістэма паркаў, бульвараў і вадаёмаў, што праходзіць з паўночнага захаду на паўднёвы ўсход уздоўж р. Свіслач праз горад.

У горадзе ўсталяваныя помнікі: пісьменнікам Янку Купалу, Якубу Коласу, М. Багдановічу, мастаку Я. Драздовічу, вучоным Я. Зялёдовічу, К. Цыялкоўскаму, двойчы Герою Савецкага Саюза С. Грыцаўцу, Герою Савецкага Саюза М. Казею і іншыя мемарыяльныя знакі. У горадзе 3 гістарычна-культурныя ахоўныя зоны: Верхні горад (пл. Свабоды і кварталы паміж вул. Гандлёвай, Рэспубліканскай, Інтэрнацыянальнай і Нямігай), Траецкае прадмесце (квартал паміж вул. М. Багдановіча, Янкі Купалы, Старавіленскай і Траецкай набярэжнай), Ракаўскае прадмесце (уздоўж вул. Ракаўскай, Вызвалення, Віцебскай,

Замкавай, Дзімітравы; у зону ўваходзіць і археалагічны запаведнік Мінскае замчышча), дзе захавалася планіроўка XVI–XIX стст. і капітальная забудова XVIII – пачатку XIX ст., а таксама асобныя помнікі гісторыі і архітэктуры. У іншых раёнах горада (пераважна ў цэнтральнай частцы) захаваліся асобныя помнікі грамадскай, жылой, культавай і прамысловай архітэктуры XIX – пачатку XX ст.

У Мінску знаходзяцца Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа НАН Беларусі, абласная, гарадская і раённыя бібліятэкі. Працуюць музеі: Нацыянальны гістарычны музей, Нацыянальны мастацкі музей, Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Літаратурныя музеі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петруся Броўкі, Музей старажытнабеларускай культуры, Цэнтральны дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, шматлікія музеі пры ўстановах, прадпрыемствах і на грамадскіх асновах. Працуе кінастудыя «Беларусьфільм». Вядуць перадачы Нацыянальнае тэлебачанне і Нацыянальнае радыё. Кнігавыданнем займаюцца дзяржаўныя і прыватныя выдавецтвы «Беларусь», «Мастацкая літаратура», «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», «Літаратура і Мастацтва», «Кнігазбор», «Беларускі фонд культуры» ды інш. Выдаюцца газеты: «Звязда», «СБ: Беларусь сёння», «Культура», «Літаратура і мастацтва», «Настаўніцкая газета», «Белорусская нива», гарадская «Вечерний Минск» ды інш. Выходзяць часопісы, бюлетэні, зборнікі, у т.л. «Мастацтва», «Роднае слова», «Полымя», «Малодосць», «Нёман», «Родная прырода» ды інш. Працуюць Беларускае тэлеграфнае агенства ды інш. агенствы навінаў.

Плошча Якуба Коласа (былая Камароўка), на месцы дамоў справа пайстунуць філармонія і ЦУМ (канец 1950-х гг.)